

KRYPDYR (SOL)

Krokodillene gjør det. Skilpaddene også. Og i hvert fall slangene. De kryper. For de er nemlig krypdyr, eller reptiler. Krypdyrene er en dyreklasse med mange spennende arter. Flere ser ganske skumle ut – og noen av dem er det også.

Bilde: Krokodillene har levd på jorda i over 80 millioner år.

Krypdyr er vekselvarme

Krokodillene er de største krypdyrene, og tilhører så absolutt gruppen skumle krypdyr. I hvert fall for andre dyr som måtte komme i nærheten. Men som krypdyr flest, trenger ikke krokodillene å spise så ofte. De er nemlig vekselvarme. Det betyr at de tilpasser kroppstemperaturen etter omgivelsene. Pattedyr, som oss mennesker, må bruke mye av energien i maten vi spiser til å varme opp kroppen. Det slipper krypdyrene. Men det betyr også at krypdyrene trives best når det er varmt. Jevnvarme dyr, som må spise for å produsere kroppsvarme, har den fordel at de kan legge inn en spurt, selv om det er kaldt i været. Det kan ikke vekselvarme dyr.

Bilde: Tungen til en kameleon kan være like lang som hele kroppen.

Legger egg på land

Krypdyrene stammer fra amfibier, men har erstattet den fuktige, slimete huden med et lag av skjell eller plater som gjør at de ikke tørker ut – selv i ørkenen. Ikke trenger de oppsøke vann for å formere seg heller. Krypdyregget har skall og kan legges på land.

Krokodiller graver ned eggene i sanden og lar solvarmen ruge dem ut. Det er faktisk temperaturen i *reiret* som bestemmer hvilket kjønn ungene får. Er temperaturen lavere enn 34,5 °C, blir avkommet hunner. Ved høyere temperatur blir de fleste ungene hanner.

Bilde: Firfisle er vanlig i Norge.

Fem arter i Norge

Siden krypdyr foretrekker varme strøk, blir du neppe forundret over at vi bare har fem av verdens 6500 arter i Norge. Og alle går i dvale om vinteren. Likevel må vi kalle dem hardføre. **Firfisler** i Finnmark er faktisk verdens nordligste krypdyr! Den andre øglen vår, **stålormen**, har mistet beina og forveksles ofte med en slange.

Huggormen er verdens nordligste slange. Du kjenner den igjen på sikksakkmønsteret på ryggen. Dessuten har huggormen vertikale, spalteformede pupiller. De andre slangene våre, **buorm** og **slettsnok**, har runde pupiller. Du må ikke prøve å løfte opp en huggorm. Den er nemlig giftig! Selv om en tredel av bittene er *tørre*, det vil si uten gift, kan et bitt være alvorlige saker.

Bilde: Huggormen er den eneste giftige slangen i Norge.

Mange fascinerende krypdyr

Rundt omkring i verden finnes det mange fascinerende krypdyr. Havskilpaddene, for eksempel, der beina er omformet til luffer og tennene er erstattet av hornnebb. Snodige er også basiliskene som løper på vannet, gekkoene som kryper *opp ned* under taket, kameleonene som skifter farge, og klapperslangen med rangle på halen. Men de aller mest fascinerende krypdyrene døde ut for 65 millioner år siden: fiskeøglene, svaneøglene, flygeøglene. Og dinosaurene.

Bilde: Komodovaranen er verdens største nålevende øgleart.

